

S tem je bil po 5 in pol urnem zborovanju izčrpan dnevni red in tovariši so zapustili zborovalnico v trdni zavesti, da je bilo dovršeno zborovanje zgodovinskega pomena za koroško učiteljsvo. Koroški slovenski učitelj je stopil na plan, bodi mu sreča mila!

ZDRAVKO KOVAČ, učitelj na Strmcu: Reorganizacija koroškega šolstva.

I.

KOROŠKA ŠOLSKA MIZERIJA.

Enako iskri, ki užge mogočen plamen, je vzplamenela misel združene Jugoslavije stoletja teptana in tlačena slovenska srca. »Prost naš rod!« je odmevalo od vasi do vasi. Navdušenje je prodrla kot hudournik, ki stre vse, kar mu je napoti, v našo politiko, v javno mnenje ter ustavilo tako žalostni bratomorni strankarski boj, ki je pretel ugonobiti slovenski narod. Vsakdo se čuti v prvi vrsti samo Jugoslovana, vsakdo je pripravljen se pokoravati združenemu, edinemu vodstvu. Nasledki narodne edinosti so se takoj pokazali. Dobro organizirani Slovenci na Kranjskem, Štajerskem, Primorskem in v Trstu so bili v stanu prevzeti vladu v svoje roke, so strli verige, v katere jih je bila okovala nemška nasilnost. Dokazalo se je, da smo Slovenci zreli in zmogni vladati sami sebe, da ne potrebujemo nobene nadvlade, najmanj pa nemške. Tudi izven naše države nam vladajoči red pridobiva čimdalje temveč simpatiji.

Zakaj je Koroška izjema, se vpraša marsikdo? Red in organizacija bi imeli biti, ko vendar nismo trpeli pod strankarskim bojem, najmanj ravno tako vzorna kot po ostali Sloveniji. Kako to, da se nam niti ni posrečilo prevzeti vladu v slovenskih okrajih, da se tudi tam kaj šopiri nemški »Vollzugsausschuß« ter ukazuje slovenskim županom? Vzroki tega žalostnega pojava so različni. Predvsem nas tepe pomanjkanje inteligence in v široke mase ljudstva prodrli germanski duh. Res nekaj čudnega je nemško misleče slovensko ljudstvo sedaj v tej dobi, ko se je German pokazal vsemu svetu v svoji pravi obliki, ko je zapravil simpatije sveta za vedno. Slovensko koroško ljudstvo, kako to, da niti zmoglo se otresti tujčevega jarma?

Kje imajo ti žalostni pojavi svoj izvor? Ljudska šola jih je vklečila v te verige, jih je odtujila svojemu narodu, tako da se še sedaj, ko je vendar jasno ko beli dan, da nam je zasijala zlata svoboda, ne moremo zdramiti iz tisočletnega spanja ter čakamo osvobođenja od strani naših bratov onstran Karavank.

Skoraj vsakemu Slovencu so znane škandalozne šolske razmere, je znano, da imamo koroški Slovenci samo eno deželno slovensko ljudsko šolo, da se je z vsemi sredstvi zabranjevalo zidanje in ustanavljanje privatnih C. M. slovenskih šol. Strokovne, meščanske in srednje šole nimamo nobene. Zabranjevalo se je študiranje slovenskih fantov potom odklonitve sprejema v učne zavode in potom šikaniranja po profesorjih. Kdor je vključ vsem zaprekam dokončal študije, ni dobil kruha med svojimi rojaki, je moral v pregnanstvo v nemške kraje ali v središče Slovenije.

Oglejmo si koroške ljudske šole natančneje! Kot že rečeno, je slovenska samo ena. Večinoma so takomenovane dvojezične, ki so pravzaprav nemške in je dvojezično istinito samo ime, zakaj notranji ustroj je skoraj popolnoma nemški. Raba slovenskega jezika je odvisna od učitelja, bati se mu je treba samo prevelikega negovanja materinskega jezika otrok, zakaj to bi mu prinašalo ukor od strani nadzornika. Kot učni jezik se je rabila slovenščina samo prve tedne, ko je vstopila deca v šolo, a tudi to kratko dobo je bilo v navadi samo narečje, saj je večina učiteljsva zmožna samo tega, ker je pozabila še to pičlo znanje, kar ga je pridobila na učiteljski. V navodilih najdeš sicer, da je prvi dve leti poučevati slovenski ter je učence uvesti počasi v nemščino. Ta uvedba se je tolmčila pač različno; saj ni bilo nobenih knjig, nobenih navodil, kako to izvesti. V vsej pedagogiki in metodiki se je delalo brez vsega načrta, brez vsega upoštevanja psihologije ter umevanja otroške duše. Poučevati se je začelo po prvih pripravljalnih vajah kratkoma vse — nazorni nauk in računanje, časih celo pisanje — v nemščini; edinole branje se je moralo poučevati slovenski, ker je tukaj ščitil slovenščino zloglasni Prešernov Abecednik. Ako bi bili uvedli »fibel«, bi bil še ta skromni ostanek slovenščine izginil iz koroških šol. Ker je delovalo v

Podjuni kolikor toliko narodno strpno ali pedagoškim načelom bolj dostopno učiteljsvo, se je z uvedbo knjige Turnirza obrnilo v zadnjih letih na bolje. V ostalih okrajih so se sicer za druge predmete iskala nova boljša pota in metode, a jezikovni pouk na utrakvističnih šolah, sramotni, vsemu zdravemu razumu v obraz bijoči madež v očeh koroških šolnikov ni našel milosti. Kaj pedagogika — germanizirati je bil namen šole; saj mi je to nadzornik pripoznal v obraz ter primerjal naše šole s poljskimi na Poznan-skem!

Slovenščina kot predmet na višji in srednji stopnji bi se bila imela poučevati po tri ure na teden, a te so bile nastavljene na koncu pouka, ko je otroška duša utrujena in izmučena ter manj dovzetna. Za ta pouk so se morali starši zglastiti in ga zahtevati — potem je bil pouk za te otroke obvezen, a samo na papirju. Če se je tudi zaradi agitacije kakega narodnozavednega Slovenca moralo uvesti slovenske ure, je nemški, oziroma nemščinski učitelj pri pouku prignul slovenščino otrokom tako, da so skoraj začeli izostajati. — Pouk je skoraj zaspal. Vrhutega je izgledalo posedanje Slovencev v šoli po ostalem pouku, kot bi bili za kazneni zaprti. Umljivo je, da materinski jezik že deca ni ljubila, saj ga je učitelj često označil kot grdega ter se je hvalil nemščino kot lep svetoven jezik in nemški narod in kar je nemško kot prvo in najboljšo na svetu.

Kako to, da je zabredlo učiteljsvo tako daleč? V prvi vrsti je sledilo to iz neznanja slovenskega jezika in mržnje do njega; v drugi vrsti celo do mozga nestrpno nemškonacionalno javno mnenje in slednjič slaba plača na emi in mastne podpore in nagrade za germaniziranje na drugi strani. Strastni učitelji so se spozabljali tako daleč, da so izdajali slovenski deci prepovedi občevarati med seboj v prostem času v slovenščini; prestopki te prepovedi so se kaznovali često s klofutami in zapiranjem ali drugače.

Omeniti moram še takomenovane »nemškozovane šole« (deutscherklarte), ki so stale v močno germaniziranih slovenskih krajih; na teh se slovenščina sploh ni smela poučevati.

V svrhu razumevanja položaja, v katerem se je nahajalo slov. kor. učiteljsvo in zagrizenosti nemških in nemščinskih kolegov, podajam še nekaj ilustracij o nadzornikih.

Tovarišu M. je očitil nadzornik S. razposojevanje njegove knjižnice, ki je privatna last. Drugemu tovarišu naroča nadzornik uvesti nemško molitev in nemški pozdrav. Mlad zaveden učitelj se seveda za dani ukaz ne zmeni; pri sledečem drugem nadzorovanju mu zapiše nadzornik v protokol: »Se ne pokorava ustnim naročilom« ter zapiše red: komaj zadostno! Tega reda se omenjeni učitelj ni mogel znebiti leta in leta, čeravno mu je moral nadzornik pripoznati pri vsakem nadzorovanju, da je izboren pedagog in izvedenec v metodi. Poleg značaja je moral pač vsak slovenski učitelj razpolagati s precejšnjim kosom trme, da se ni uklonil vsestranskemu pritisku.

Iz vsega tega si moremo tolmačiti močno napredovanje germanizacije na Koroškem. Malokateri učenec je bil ob svojem izstopu iz ljudske šole zmožen pisati slovensko pismo ali čitati knjigo ali liste, saj so učenci često že v tretjem šolskem letu pozabili latinico posebno pa slovenske črke. Kar se je rešilo, se imamo zahvaliti pretežno slovenski duhovščini, ki je z rabo slovenskih knjig za krščanski nauk rešila, kar se je rešiti dalo! (Dalje.)

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Iz naše Zaveze.

Predsednik Zaveze je odposlal regentu Aleksandru v Belgrad ta-le brzojav:

Regent Aleksander

Beograd.

Zaveza jugoslovanskega učiteljsva v Ljubljani pošilja na prvi narodni praznik prvemu sinu Jugoslavije vdane pozdrave! Živel regent Aleksander! Živelo bratsko srbsko učiteljsvo! Živelo združeno in zedinjeno jugoslovansko učiteljsvo! Živela Jugoslavija! S prosveto k svobodi!

L. Jelenc, predsednik.

Kataster šolstva in učiteljsva.

Pole za kataster šolstva in učiteljsva so že vse razposlane. Ker bo s končno sestavo obeh katastrov obilo dela, ki ga je treba nujno izvršiti, prosimo vsa šolska vodstva in vse učiteljsvo,

stvo, naj pole takoj izpolni ter jih vrne po potu, kakor je naznanjen na pojasnilu, priloženem vprašalnemu polam!

Vodstvo Zaveze.

Vsemu našemu učiteljsvu na zasedenem ozemlju.

Na ozemlju, ki so ga zasedli Italijani, silijo ti novi in začasni gospodarji naše učiteljsvo, naj se jim pokorava in naj se vda njihovim zahtevam in zakonom. Nad našim učiteljsvom torej visi pritisk višje sile, ki ji v preminogih primerih ni mogoče odbegniti, zlasti v slučajih ne, kjer imajo tovariši žene in otroke. Kakor smo pozvedeli, tudi Narodna vlada SHS v Ljubljani ne bo štela nikomur v krivdo, kdor se vda sili razmer, ker ne moremo od nikogar zahtevati, da bi drvel v lastno nesrečo. Narodna vlada pa zahteva od vsakogar, naj poda pismo izjavo, da ostane vsak vzlic vsemu pritisku v tej prehodni dobi zvest Jugoslaviji, ki ji hoče zopet služiti, ko nastopijo normalne razmere in zapuste Italijani naše kraje. Seveda je težko in nevarno pošiljati take izjave v Ljubljano. Treba je velike previdnosti, zakaj vsaka prenašljivost bi bila lahko plačana najmanj z internacijo. Take izjave je mogoče k nam poslati le po zaupnih osebah, ali pa jih naj prizadeti dajo v varstvo zaupnim osebam v domačem kraju. Glavno pa je, da vsakdo zvestobo Jugoslaviji zapiše globoko in neizbrisno v svoje srce.

Vodstvo Zaveze.

Društvene vesti.

+ Iz Deželnega slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani. Nekatera predsedstva okrajnih učiteljskih društev na Kranjskem še do danes niso poslala blagajniku Deželnega slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani članarine za leto 1918, ki znaša za vsakega člana po 1 K. Prosimo tovariše, naj store vsi svojo dolžnost, da moremo tudi mi poravnati svoje račune!

+ Učiteljsko društvo za konjiški okraj je zborovalo dne 28. novembra t. l. v Konjicah. Bilo je to prvo zborovanje, odkar se je izvršil velehistorični državni preobrat. Udeležba je bila naravnost sijajna. — Z navdušenimi besedami je slavil preds. tov. Bobič vstajenje Jugoslavije, poudarjal važnost naših stanovskih organizacij v mladi svobodni državi ter navduševal tovariše za skupno delo v prid šoli in našemu stanu. Prečitali in pogovorili so se nato razni došli dopisi, med njimi dopis Zveze glede prispevkov za učiteljski vojni pomožni sklad. Pri tej priliki se je za ta sklad nabrala precejšnja vsota. — O delegacijskem zborovanju Zaveze je poročala tovarišica Pleškova. Poročilo je bilo temeljito in zanimivo. Ista je kot blagajničarka tudi poročala o stanju društvene blagajnice. Iz tega poročila je razvidno, da je imelo društvo v preteklem letu 75 h stroškov in 385 K dohodkov. Ker se niso plačali vsi člani članarine, še društvo ni moglo odslati določenih zneskov Zavezi, Zvezi in Lehrerbundu. Tovariš predsednik se ji je za obojno poročilo, kakor tudi za vzorno izvrševanje blagajničnih poslov zahvalil. — Nato je podal tajnik tov. Golež obširno poročilo o stanju in delovanju našega društva v preteklem društvenem letu. Iz tega poročila so navzoči razvideli, da je naše društvo kot član vrhovne organizacije vestno in v polni meri izpolnjevalo svoje dolžnosti v prid slovenskemu šolstvu in slovenskemu učiteljsvu. Za poročilo in za izvrševanje tajniških poslov mu je izrekel tov. predsednik zahvalo in priznanje. — Pri volitvah, ki so se nato vršile, je bil soglasno izvoljen sledeči odbor: Ferdo Bobič, predsednik; Anton Brumen, podpredsednik; Fran Golež, tajnik; Marija Pleškova, blagajničarka; Ljudevit Petrič, knjižničar; ga. Mravljakova, Serajnik in Bregant, odborniki; Keržič in Mravljak, pregledovalca računov. — H koncu je bil sprejet predlog tov. Goleža, ki se glasi: Z ustanovitvijo Jugoslavije skoraj gotovo naš boj za kruh ni končan. A v tem boju bomo navezani popolnoma sami nase. Treba je torej, da se še tesneje združimo, zakaj le v slogi je moč. Vsak učitelj, vsaka učiteljica naj bo član organizacije. Vsak šolski vodja naj skrbi, da bo vsak učitelj, vsaka učiteljica član društva. Imena tistih, ki nočejo pristopiti, se naj objavijo v našem glasilu! S tem je bil dnevni red izčrpan in tovariš predsednik je zaključil zborovanje, zahvaljujoč se tovarišem za mnogoštevilno udeležbo.

Gol.

+ Kozjansko učiteljsko društvo je zborovalo dne 5. grudnia 1918 na Pilšanuju. Krasen, ganljiv je bil pozdrav predsednika vsem navzočim članom, pozdravil nas je prvič v Jugoslaviji. Zbujal in opominjal je prisotne, češ, da bo treba

napeti vse sile, da bo treba dosti truda in napora k lečenju skelečnih ran, ki nam jih je zadalo robstvo in tlačanstvo, preden smo dosegli zlato svobodo — nam ljubljeno Jugoslavijo. Posebe pozdravlja bojevnikove tov. Volavška, tov. Serbaka in tov. Cirila Hočevarja, ki se bode odslej z nami vred boril za človeški ideal. — I. Zapisnik zadnjega zborovanja se odobri. II. Naznanijo se važni dopisi, ki jih je društvo prejelo. III. Nekaj o našem narodnem šolstvu. Poroča tovariš predsednik Grmovšek. Izvleček sledeč: 1. Učiteljsvo kozjanskega okraja, zbrano na svojem društvenem zborovanju dne 5. XII. 1918 na Pilšanuju, odobrava odločni nastop Zavezinega vodstva v zadevi povzdige našega narodnega šolstva ter soglašja z vsemi točkami Narodni vladi SHS predložene spomenice. Glede točke 4. naglašja s poudarkom, da zapuste z odpravo starega sistema vodilna mesta tiste osebe, ki so bile nositeljice tega sistema. Okrajne šolske nadzornike naj voli iz svojih vrst ljudskošolsko učiteljsvo potom Zaveze. 2. Pouk v nemščini naj se na naših narodnih šolah bodisi obvezno, bodisi neobvezno popolnoma opusti, pač pa se priporoča, da se uvede kot predmet srbohrvaščina. 3. Ker ima rešiti učiteljsvo mnogo važnih šolskih vprašanj, se prosi vodstvo Zaveze, da stori Narodna vlada, odnosno pooblaščenstvo za uk in bogočastje potrebne korake, da bodo čimprej sklicane okrajne učiteljske skupščine. 4. Da se izvrši združenje jugoslovanskega učiteljsva pod enim praporom, se poziva vodstvo Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic, da to društvo razdruži ter poveri vodstvo skupne in enotne stanovske organizacije Zavezi. IV. Poročilo tov. tajnice je sledeče: 1. Članstvo: 28 rednih, 3 podporne ter 2 častna člana. 2. Društveni odbor. 3. V tekočem letu je naše društvo zborovalo trikrat in to: 14. III., 23. V. in 5. XII. 1918. Razentega so se udeležili skupnega zborovanja Kozjanskega in Sevnjsko-brežiskega učit. društva, vršnega se dne 27. V. 1918 v Rajhenburgu, tovariši predsednik Grmovšek in odborniki Krajnik in Potočnik. 4. Na Zvezinem deleg. zborovanju so zastopali društvo tov. Knaflič, Ivo Potočnik in tovarišica Bračičeva. 5. Navedeni so bili sklepi, ki so se sprejeli pri naših dosedanjih zborovanjih. 6. Društvo se je obrnilo brzojavno na štaj. namestnika, na ministrskega predsednika, na deželni odbor, pismenim potom pa na drž. poslanca dr. Jankoviča in dež. poslanca dr. Kukovca zaradi 100% dovolitve in izplačila vojnih draginskih doklad. Dognadli smo obrambni kamen za C. M. družbo ter pričeli graditi novega. 8. Nabrala se je precejšnja svota za učiteljski podporni sklad. V. Enoglasno se izvli prejšnji odbor za leto 1919. Tov. Knaflič otvori sledečo debato: Zaveza jugoslovanskega učiteljsva blagovoli predlagati naučnemu odd. Narodne vlade SHS v Ljubljani sledečo odredbo: A. Notranja oprema narodnih šol. Na prednji steni vsake učne sobe se naj pritrdi slovenska, hrvaška in srbska trobojnica (belo-modra-rdeča, rdeče-belo-modra, rdeče-modro-bela). Skupina teh sestav ni samo ličen okras vsake šolske sobe, temveč tudi prav primerno učilo za spoznavanje jugoslovanskih narodnih barv ter najlepši ponazorilo najožje sorodnosti treh jugoslovanskih narodnih plemen in državnosti SHS. Njihov pomen se naj v šolskem letu 1918/1919 vsak teden, pozneje pa mesečno v pouku ponavlja; da preide njihovo poznavanje in pomen deci v meso in kri. B. Učne knjige: Nujno potrebno je, naj se vse učne knjige predelajo v tem smislu, da se bo v njih nahajala tako prirojena učna tvarina, da se bo z njo vzbujala in gojila v srcu mladine ljubezen do Slovanstva sploh ter do Jugoslovanstva posebe. Med drugim se naj nahaja v njih sledeča učna tvarina n. pr.: »Zakaj smo Jugoslovani?« V. l. in II. razreda kraje, n. pr.: Rojen sem bil v ... Oče in mati mi govorita slovensko narečje, tudi jaz govorim od rojstva to narečje. Moje slovensko narečje je del jugoslovanskega jezika. Sem torej Jugoslovani. Govorijo podobno narečje kakor mi. Slovensko in srbohrvaško narečje tvori skupaj jugoslovanski jezik. Z ozirom na veliko sorodstvo slovenskega narečja s srbohrvaškim se naj čtivo v naših učnih knjigah kolikor največ mogoče bliža srbohrvaškemu narečju. V ta namen se naj vsaki učni knjigi doda na koncu abecedni besednjak sorodnih izrazov, n. pr.: Plavati = plivati, igrati = svirati, volk = vuk, volčji = vučji, število = broj itd. C. Petje. V vseh narodnih šolah se naj razen drugih domorodnih, narodnih, domoljubnih pesni poje tudi jugoslovanska himna: »Ljepa